

צוות ההיגוי

מר עוזי ברעם, יו"ר
ח"כ גלעד ארדן
מר הרמן בונץ
ח"כ ד"ר יוסי ביילין
ח"כ עמירה דותן
ח"כ נדיה חילו
ח"כ שי הרמש
ח"כ אורית נוקד
ח"כ אפרים סנה

"סנאט" מספר 352 בנושאים כלכליים - חברתיים:

הרפורמה בעמלות הבנקים

תקציר:

- מטרת הרפורמה בעמלות הבנקים, שנכנסה לתוקף ב-1 ביולי השנה הינה לתקן עיוות מתמשך בעמלות ברמת הסיבוך שלהן ועלות עמלות הבנקים לצרכן.
- הרפורמה מקטינה את רמת הסיבוך במערכת הבנקאית ואף להפחית את מספר העמלות, אך לא להקטין את מספר העמלות המשולמות.
- עמלות הבנקים בישראל גבוהות בקנה מידה בינלאומי.
- הריכוזיות המאפיינת את סקטור הבנקאות צפויה להביא לעליה בעמלות בעקבות הפרסום הפומבי שלהן.
- כדי להוריד את רמת העמלות ולנטרל את השפעת התיאום ביניהן, יש לנקוט צעדים להגברת התחרות בין הבנקים. תחרות כזו על מחיר השירותים הבנקאיים תיטיב עם הצרכנים הפרטיים ועם העסקים הקטנים כאחד.

חברי צוות ההיגוי בעבר

יו"ר ראשון,
הנשיא חיים הרצוג ז"ל
יו"ר שני,
מר חיים י. צדוק ז"ל
ד"ר יהודה לנקרי
ח"כ מיכאל איתן
עו"ד יוסי כץ
ד"ר וינפריד וייט
ח"כ גדעון סער
ח"כ יצחק הרצוג, שר
עו"ד אתי לבני
ח"כ איתן כבל

בשיתוף:

קרן פרידריך אברט

Steering Committee

Mr. Uzi Baram Chair
Dr. Yossi Beilin, MK
Mr. Hermann Bünz
Ms. Amira Dotan, MK
Mr. Gilad Erdan, MK
Mr. Shai Hermesh, MK
Ms. Nadia Hilou, MK
Ms. Orit Noked, MK
Mr. Ephraim Sneh, MK

Former members of the steering committee

Former Chair,
The Late President
Chaim Herzog
Former Chair,
The Late Mr. Haim J.
Zadok
Dr. Yehuda Lankry,
Mr. Michael Eitan, MK
Adv. Yossi Katz
Dr. Winfried Veit
Mr. Gideon Saar, MK
Mr. Isaac Herzog, MK
Minister
Adv. Eti Livni
Mr. Eitan Kabel, MK

In cooperation with:
Friedrich Ebert Stiftung

הרפורמה בעמלות הבנקים, אשר הוכנסה לתוקף ב-1 ביולי השנה על ידי בנק ישראל, הנה בבחינת צעד ראשוני בדרך ליצירת מודעות ויכולת השוואה בקרב הצרכנים הישראלים. עם זאת, כבר בשלבים הראשונים ליישומה עולות סוגיות מהותיות אשר עלולות לגרום לתוצאותיה אולי אף לפגוע בצרכן הישראלי.

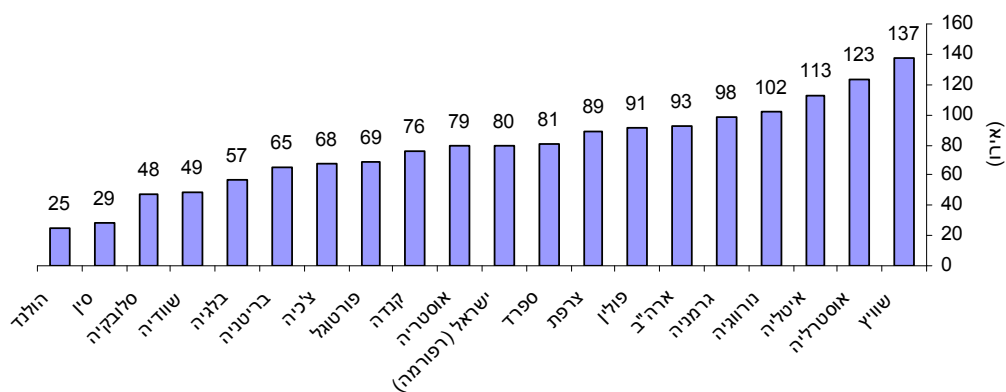
סקטור הבנקאות הישראלי מאופיין בריכוזיות גבוהה הן ביחס לסקטורים אחרים בישראל והן בהשוואה בינלאומית¹. הבנקים הגדולים נשלטים על ידי קונצרנים ובעלי הון חזקים במשק שחלקם מעורב בעסקים אחרים בשותפויות, עובדה זו מובילה לכך שענף הבנקאות אינו תחרותי ובמיוחד בהשוואה לענפי בנקאות אחרים בעולם.

היוזמה ברפורמה נולדה בעקבות עיוותים וסיבוכיות יתר של מערכת העמלות הבנקאית. בעקבות ייקור עמלות של שלושת הבנקים הגדולים באוקטובר 2006, חלה סערה ציבורית שנסתיימה בחקיקת חוק העמלות, המעניק למפקח על הבנקים את הסמכות לבטל תעריפונים ולהכתיב תעריפון אחיד. התהליך הגיע לשיאו ב-1 ביולי, עם הכנסת הרפורמה שהורידה את מספר העמלות הנגבות מ-198 ל-72 ואיחדה עמלות עוי"ש ואשראי לכדי ניסוחים אחידים המאפשרים השוואה. כמו כן, בוטלו עמלות הקצאת אשראי ועריכת מסמכים במסגרות אשראי ועמלת גביית הלוואה בהלוואות עד 50,000 ₪.

הרפורמה בעמלות אכן מאפשרת לצרכן הישראלי לבחון ולהשוות ביניהן בין הבנקים השונים בקלות, נוסף על כך היא מאפשרת להבין את חשבון החיוב חודשי, אך נכון להיום הרפורמה כושלת במטרה המקורית שלשמה הופעלה והיא הורדה משמעותית של עמלות הבנקים. סך גביית העמלות הבנקים עמדה על 12.4 מיליארד ₪ בשנת 2007², סכום המהווה מעל 30% מהכנסות הבנקים. סכום זה הינו סכום משמעותי (מעל 1% מהתמ"ג בשנת 2007) ונראה כי הרפורמה בעמלות איננה דואגת להפחתתו. לפי חישובי בנק ישראל³, עלות ניהול חשבון עוי"ש תרד בעקבותיה מ-24.5 ₪ ל-24 ₪, בעוד שעלות ממוצעת לכרטיס אשראי תעלה מ-13 ₪ לפני הרפורמה ל-14.5 אחריה. נוסף על כך עמלת המינימום שעמדה על 10 שקלים תתייקר ל-11-14 שקלים בשנה. עמלות רבות אשר לפני הרפורמה עמדו בטווח של 1.1-1.5 שקלים הועלו על ידי הבנקים עקב איחוד הקטגוריות עם עמלות יקרות יותר. כך שבסך הכול נראה כי בטווח הקצר צפויים הלקוחות הפרטיים בבנקים לחוות דווקא עליה בסך העמלות ולא הפחתה, סברה זו מגובה על ידי הצהרות הבנקים הגדולים בשבועות האחרונים על כוונתם להעלות עמלות וריביות כדי לפצות על השינוי.

נפגעים נוספים מהעלייה בעמלות הבנקים הם העצמאים והעסקים הקטנים. בהשוואה שערך בנק ישראל לעמלות דמי ניהול חשבון עוי"ש לעסק קטן, התגלה טווח מחירים של 56-150 ₪ לחודש. זאת נוסף על חיובים משמעותיים על הוצאות אשראי ועליה בתעריפי הפקדות. סכומים אלה הינם סכומים משמעותיים לעוסקים זעירים ולבעלי עסקים קטנים הזקוקים למימון בנקאי באופן מתמיד לצורך תפעול העסק. לפיכך נראה כי עליה בעמלות הבנקים, הן בחשבונות העוי"ש ובמיוחד בהקצאות האשראי עלולה לפגוע קשות בסקטור זה. נתוני השוואה בינלאומית גם הם מחזקים את הטענה שעמלות הבנקים הינן גבוהות. בהשוואה שערך בנק ישראל על סמך נתוני בנקאות עולמיים, נמצאת ישראל סמוך למוצע בקרב המדינות הנסקרות העומד על 78 אירו לחודש. עם זאת, בכל המדינות שבהן עמלות הבנקים גבוהות מבישראל (למעט פולין), התמ"ג לנפש גבוה בהרבה מזה של ישראל. משמעות הדבר שמדינות שבהן עמלות הבנקים גבוהות מישראל גם מאופיינות בכוח קניה גדול יותר ולכן באופן יחסי עמלות הבנקים בישראל גבוהות בהשוואה בינלאומית.

השוואת עמלות ממוצעות לאחר הרפורמה (אירו)

אך האם העלייה בעמלות הבנקים הינה זמנית? בעדותה בוועדת החקירה הפרלמנטארית לעניין עמלות הבנקים אמרה הממונה על הגבלים עסקיים כי הניסיון העולמי מראה כי בשווקים בעלי תחרותיות נמוכה, התוצאה של שקיפות מחירים היא הגברת תיאום ולא הגברת תחרות.

אמנם בנק ישראל הבטיח לשקול פיקוח על עמלות מסוימות של הבנקים בשנים הקרובות, אך ללא פיקוח מתמיד על כל עמלות הבנקים, סביר כי הבנקים יגרמו לעליית העמלות הלא מפורקות ובכך יגבירו את רווחיהם תחת כסות של פיקוח של בנק ישראל. לפיכך מסתמן כי עליית העמלות לא תהיה זמנית אלא תהליך מתמשך ובעל השפעה על המשק.

לאור כל זאת, מסתמן כי פתרונות לבעיית תיאום העמלות ועלייתן צריכים לכלול צעדים להגברת התחרות בסקטור הבנקאות בישראל.

צעדים שכאלה יכולים להיות:

- הקמת בנקים ישירים (אינטרנטיים וטלפוניים) - הכנסת מתחרים שאינם שייכים לקבוצות הגדולות במשק לתחום הבנקאות הישירה.
- הגברה של כוחם של הבנקים הקטנים - צעדים רגולטיביים לחיזוק כוחם של הבנקים הקטנים.
- הכנסת מתחרים מתחומים פיננסיים חופפים - תקנות רגולטיביות שיאפשרו לשחקנים מתחומי הביטוח, ההשקעות והאשראי להיכנס לתחומי בנקאות "מסורתיים".
- עידוד כניסת בנקים זרים - עידוד הקמת סניפים של ענקי בנקאות זרים בארץ.

לסיכום, הרפורמה בעמלות הבנקים באה בעקבות לחץ ציבורי בנושא ריכוזיות הבנקים ושרירותיות העלאת העמלות. הרפורמה שיפרה את מצב הצרכן בכך שהורידה חסמי מעבר בין הבנקים ואפשרה צרכנות נבונה, אך לא נראה שתשפר את סך העמלות הנגבות, ואף יכול להיות שתעלה אותן. עליה צפויה בעמלות עלולה לפגוע פגיעה קשה בסקטור העצמאים והעסקים הקטנים וכן בצרכן הפרטי. כדי לגרום לשיפור משמעותי בעמלות הבנקים על בנק ישראל לנקוט צעדים רגולטיביים משמעותיים לעידוד התחרות והפחתת הריכוזיות בסקטור הבנקאות, ולהפעיל פיקוח קפדני על כל סוגי העמלות הנגבות על ידי הבנקים. ירידה ארוכת טווח בעמלות יכולה לסייע בצמיחת עסקים קטנים ועצמאיים ולעודד צמיחה במשק הישראלי.

¹ דוד רוטנברג- "התחרות בענף הבנקאות: היבטים תיאורטיים וראיות אמפיריות מישראל ומחול", בנק ישאל, מאי 05

² בנק ישראל- דוח המערכת הבנקאית לשנת 2007, דצמבר 2007

³ "הרפורמה בעמלות"- רוני חזקיהו, המפקח על הבנקים, 15 ביוני 2008